

2018-08-16

Arbetsmarknadsdepartementet

Ett ordnat mottagande, SOU 2018:22 - yttrande

Sammanfattning

SmåKom tillstyrker utredningens huvudförslag om ett rättvist fördelat asylmottagande i samtliga Sveriges 290 kommuner.

Vi tillstyrker också starkt en struktur för samverkan mellan involverade statliga myndigheter och kommunerna. Tidsplanen – med förändringar från 2020 – är lämplig.

SmåKom uppfattar att utredningens mål är, att de som får uppehållstillstånd också ska beredas etablering i den kommun där de vistats under asyltiden. Det är väsentligt att framöver undvika uppsplitande förflyttningar av människor som inte själva önskar flytta.

Det viktigaste för små kommuner, som från hösten 2015 tog emot en stor andel av de asylsökande, är att den ekonomiska compensationen från staten fungerar. Kommunerna löste då sitt serviceuppdrag för alla som vistades hos dem på ett föredömligt sätt, även om det orsakade likviditetsproblem. Det är tillfredsställande att en schablonisering av ersättningarna föreslår, men nivåer redovisas inte. Vi förutsätter att alla ersättningar som nu finns, införs i schablonerna, såvida de inte kvarstår som ansökningsbara.

SmåKom förutsätter därför att Statskontoret skyndsamt utreder de reella kostnaderna, så att kunskapen finns år 2020. Det är otillfredsställande att utredningen tvingas konstatera att kostnadsuppföljningen brister, och att "...det inte är möjligt att säga något om nuvarande ordning ger kommunerna kostnadstäckning".

Kommentarer till vissa av förslagen

1. Kapitel 6: Ankomst – ett första samlat möte med Sverige

Utredningen anser att ankomstcentren bör etableras i större kommuner, som "kan klara av att erbjuda välfärdstjänster", även om man konstaterar att det finns "mindre kommuner med stora anläggningsboenden där mottagandet fungerat väl" (s 222).

SmåKom anser att styrningen till stora kommuner inte hör hemma här.

En hel del små kommuner har under den senaste flyktingkrisen haft över 10 procent av befolkningen som asylsökande, och klarat sina uppgifter väl. Med statliga verk och landstinget/regionen som medaktör torde det fungera även i framtiden. Att hitta mindre kommuner belägna 2,5 timmars körväg från våra internationella flygplatser låter sig också göra. Kunskapen om befintliga stora förläggningar utanför storstäderna kanske inte heller är heltäckande hos utredningen.

SmåKom rekommenderar därför ett förfarande med exempelvis intresseförfrågan riktad till alla kommuner.

SmåKom instämmer i stort till förslagen om aktiviteter för de asylsökande i de föreslagna ankomstcentren, med Migrationsverket och Arbetsförmedlingen som huvudansvariga.

En starkare skrivning krävs dock om Migrationsverkets plikt att föra dialog med aktuell kommun innan en lokalisering av ett mottagandecenter sker: **Migrationsverket ska i god tid inhämta aktuell kommuns synpunkter och tydliggöra ansvarsfördelningen...** (s 225). Det räcker inte med ”bör föra en dialog”. Detta skrivet med de förra asylboendena i åtanke, då – som utredningen säkert känner till – en busslast asylsökande kunde anlända till en liten kommun utan att kommunen kände till något som helst om detta.

Med förvåning läser vi också (s 230) att det ska tas fram informationsmaterial om Sverige. Det är sannerligen hög tid, om sådan ännu inte finns.

Det måste vara Migrationsverkets skyldighet att kalla alla asylsökande till samhällsinformationen, vilket tydligen inte är fallet idag (s 231).

Utredningen föreslår vissa detaljer som vi tycker borde vara upp till anläggningen att organisera, exempelvis att lagad kost ska erbjudas. Kanske kan matlagning utgöra en del av en meningsfull daglig sysselsättning. Detta bör därför inte regleras centralt.

Arbetsförmedlingens föreslagna uppdrag med kartläggning av individuell kompetens ser vi som högst angelägen. Eftersom bedömning av utbildningar kan göras så fort den asylsökande anlät, förutsätter vi att det ska ingå i Arbetsförmedlingens kompetenskartläggning att i förekommande fall bistå med att ansöka om bedömning hos UHR eller Socialstyrelsen så tidigt som möjligt. Den skrivning om ”fortsatt valideringsprocess” som finns på sid 236 bör kompletteras med tidsplan.

Ett förslag från SmåKom är, att en ny utredning skyndsamt ser över hur man skulle kunna erbjuda ett bredvidgående för olika yrkesgrupper så fort en kompetenskartläggning gjorts, men innan bedömning. Det borde också gå att överväga ett slopande av kunskapstest för medicinsk personal, som fått sin utbildning bedömd att motsvara den svenska.

Det är bra att hälsoundersökningar erbjuds. Det vore utmärkt, humant och kostnadseffektivt om asylsökande medicinsk personal kunde bistå.

Kap 7: En meningsfull och aktiv väntan

Utredningens ambition är att asylsökande, som bedöms få uppehållstillstånd, kommunplaceras. Om en sådan asylsökande får avslag, skrivs att ”Migrationsverkets arbete med återvändande... kan ske ungefär som i dagens system”. Detta är inte optimalt, då dagens system inte fungerar.

Kommunen får ansvar för boendet enligt förslaget. Här måste samråd ske mellan Migrationsverket och kommunen innan anvisning, så att boende verkligen finns. Migrationsverket måste exempelvis kontakta kommunen när ett statligt asylboende avvecklas i kommunen, vilket nämns i utredningen. Vi instämmer inte i utredningens analys, att tillgången på bostäder kommer att vara bättre om några år i de små kommunerna. Befolkningen har, som alla önskar, ökat i de flesta av våra medlemskommuner under senare år. Bostäder går åt och brist råder i allmänhet idag på grund av bl a finansiella och byråkratiska hinder att bygga i små kommuner.

Vad gäller länsstyrelsernas roll (s 275 ff) anser SmåKom att myndigheten bör finnas som en rådgivande resurs. Dess roll som samordnare av de statliga aktörerna är viktig, om dessa inte kan samordna sig sinsemellan. Stor förbättringspotential finns i samverkan både mellan kommuner och myndigheter och mellan myndigheter.

Vi tillstyrker ivrigt förslaget om en matchning mellan asylsökande och kommuner. Kompetensförsörjning är redan en utmaning för små kommuner.

SmåKom anser det angeläget att vid mått på arbetsmarknadsförutsättningar (s 280) verka för att akademiker etablerar sig utanför storstäderna. Det kan vara enklare för nyanlända välutbildade att etablera sig på små orter med närhet mellan beslutsfattare, offentlig sektor och näringsliv.

Förslag p 7.2

SmåKom avstyrker förslaget med följande motivering: vi anser att Arbetsförmedlingen ska ansvara för alla sysselsättningsfrämjande åtgärder för asylsökande som väntat över sex månader på sitt beslut. Detta ska ske i samråd med kommunen. Det är som vi ser det Arbetsförmedlingens uppgift att söka upp arbetsgivare och kontrollera dem. Det faktum att kommuner idag ”bedriver verksamhet i syfte att erbjuda kommunmedborgare arbetsmarknadspolitik åtgärder” (s 286) ska inte vara ett skäl till att ålägga kommunerna än fler av Arbetsförmedlingens uppgifter. Denna ordning råder eftersom Arbetsförmedlingen inte fullgjort sitt uppdrag i synnerhet i små kommuner, där kontor lagts ner och personal minimerats. Statliga myndigheter som har lokala uppdrag ska också vara närvarande.

Det är av yttersta vikt att asylsökandes kompetenser snabbt dokumenteras, vilket utredningen föreslår att Arbetsförmedlingen ska ansvara för. Arbetsförmedlingen ska i så fall också ansvara för att dokumentationen i förekommande fall skickas vidare till UHR respektive Socialstyrelsen för bedömning. Kartläggning ska erbjudas alla asylsökande.

SmåKom tillstyrker förslaget att kommunerna tar över ansvaret för svenskundervisningen för asylsökande från staten, under förutsättning att full kostnadstäckning medföljer.

Förslag p 7.2.4 – kunskap om och kontakter med arbetsmarknaden

SmåKom avstyrker detta förslag.

Vi förvånas över att utredningen även här föreslår, att kommunerna ska sköta Arbetsförmedlingens uppdrag med hänvisning till att kommunerna redan gör förmedlingens jobb. Att ”introducera asylsökande i regler och förutsättningar på den svenska arbetsmarknaden” är inte en kommunal uppgift. Under p 7.2.7 föreslår utredningen att Arbetsförmedlingens uppdrag mot asylsökande behöver förtydligas. Lämpligen sker det genom att samma skyldighet att stödja och ge service gäller för denna grupp som för andra arbetssökande. Kommunen kan mycket väl vara en arbetsgivare som sysselsätter asylsökande, men uppgiften att organisera detta ligger på Arbetsförmedlingen.

Kap 9: Mål, struktur och organisering för ett effektivare mottagande

9.3 En ny lag

SmåKom tillstyrker själva lagen, men avstyrker innehållet i följande delar som rör kommunernas ansvar:

24 § p 2 och § 25 stryks. Förtydligas vid behov i Arbetsförmedlingens regleringsbrev eller annat dokument.

Utöver att den lagtext som föreslås avser en existerande myndighets ansvarsområde, utgör den också en inskränkning av den kommunala självstyrelsen.

En förordning eller föreskrift ska också innehålla bestämmelser om full kostnadsersättning till kommuner från staten för alla tillkommande uppgifter, såsom boende.

9.6.1. Statens ansvar

På s 358 skriver utredningen att Migrationsverket fortsatt ska ha ansvaret för den statliga ersättningen till kommunerna. Prövning och utbetalning ska göras ”skyndsamt”. För att möjliggöra detta ska IT-system och e-tjänster utvecklas.

Kommunerna har bedrävliga erfarenheter av Migrationsverkets handläggning av ersättningarna. Systemen måste bli enklare, snabbare och bättre för att myndigheten ska vinna kommunernas förtroende. SmåKom förordar en tidsfrist för utbetalning, inte bara ordet ”skyndsamt” utan exempelvis ”inom 30 dagar” från ansökan.

Kap 10: Statlig ersättning till kommuner och landsting

Förslag p 10.1.5

Det är positivt att ersättningar schabloniseras och betalas ut utan ansökan, men det är också av yttersta vikt att kostnadstäckning nås. Så vitt vi förstår kräver detta ett omfattande underlag och analyser genom Statskontorets försorg. SmåKom motsar beloppsbestämda schabloner att ta ställning till innan dessa förslag eventuellt träder i kraft år 2020. Utan krontal är det svårt att bedöma, om nya ersättningar kompenserar för dem som föreslås tas bort (enl tabell 10.2).

Förslag p 10.1.6

Utredningen står fast vid nuvarande ordning för tiden för etableringsersättning, d v s två år, även om det har visat sig att etableringstiden i allmänhet är betydligt längre. Förhoppningsvis kommer tiden att förkortas något genom de åtgärder som utredningen föreslår. SmåKom anser dock at det vore rimligt att utöka tiden för etableringsersättning till i vart fall tre år, i de fall den nyanlända inte fått sysselsättning inom denna tid.

Förslag p 10.1.9 tillstyrks. Det är dock viktigt att Statskontoret ser till att alla typer av kommuner i olika delar av Sverige finns representerade kostnadsuppföljningen. Vi förordar att minst 30 kommuner omfattas.

Detta yttrande har antagits av SmåKoms styrelse.

Peter Lindroth, ordförande

Hilkka Eskelinen, sekreterare